

הדף החדש

עלון יומי ללומדי הדף היומי
 יו"ל ע"י מדרשיית הדף היומי פ"ת
 לע"נ גיטל מלכה ע"ה בת הר"ר אשר אנטשיל ז"ל
 יוא"ל: midrashiya@eagleintl.com

יום ראשון כז' ניסן תשס"ז

מסכת חגיגה דף ח'

עיונים על הדף

האם אפשר לצאת יד"ח חגיגה ע"י בהמת מעשר?

שאלה הגמ', מדוע מבואר בברייתא ששאר ימות הפסח אדם יוצא ידי חובתו במעשר בהמה. ואילו ביו"ט לא יוצא בטפלה של מעשר בהמה אלא אך ורק בשל מעשר שני. תירצה הגמ', שאם יצא יד"ח במעשר בהמה אף ביו"ט, יבא להפריש מעשר בהמה ביו"ט. ויש איסור לצבוע באדום את העשירי.

וכאן צריך להשכיל, על איזה קרבן מדובר בדברי הגמ', שהיה צד שיצא אף בבהמת מעשר בהמה. בהלכות הקרבת הקרבנות, יש קרבנות שזריקת דמם היא על ב' פינות המזבח וזה הנקרא שתיים שהם ארבע. יש קרבנות שנתנית דמם היא על ד' קרבנות המזבח. יש בנתינה אחת. וכו'.

א"כ תמה המנחת חינוך (מצה פח' אות ד' ד"ה ואני), מבואר בכמה סוגיות בש"ס, שדין הקרבת קרבן חגיגה הוא כדיני קרבן שלמים. ושלמים דמם נזרק ע"ג המזבח כמעשה העולה, כמבואר במשנה בזבחים, "דמן טעון שתי מתנות שהן ארבע". ואילו מעשר בהמה דינו במתן הדמים "מתנה אחת", כיוצ"ב, שונים הם בדין הנסכים, ובדין מתנת חזק ושוק. ואיך יש צד בגמ' שיוכל לצאת ידי חובת חגיגה, ע"י מעשר בהמה. הרי אין דינם שווה בהקרבה. (ועי' עוד בפסחים קכ"א במחלוקת ר"ע ורבי ישמעאל. ובעירובין נ'. לגבי מעשר בהמה וברש"י)

אולם למדקדק בדברי רש"י בסוגיא אצלנו (ד"ה ושאר כל ימות הפסח), מבואר שכוונת הברייתא שיוצא במעשר בהמה ידי חובת "שלמי שמחה", שעניינה אכילת בשר לצורך שמחה. ולא אכפת לנו באיזו צורה של הקרבה יהיה הקרבן, אלא העיקר שישמח האוכל ע"י אכילת מצוה של קרבן. א"כ לומד המנ"ח, שאף קושיית הגמ' לגבי יו"ט הראשון, אין הכוונה שיצא ידי חובה ב"שלמי חגיגה", כיון שאין הקרבתם שווה. אלא שיצא אך ורק ידי חובת ה"שמחה" ע"י בשר בהמת מעשר. ונשאר המנ"ח בתימה על דברי הרמב"ם שפסק (פ"ב מהלכות חגיגה ה"ט), "ויוצא אדם ידי חובת שלמי חגיגה במעשר בהמה ואין מביאין אותו ביום טוב גזירה שמא יעשר ביום טוב". ברמב"ם מבואר שאפשר לצאת ידי חובת שלמי חגיגה ע"י מעשר בהמה. רק יש גזירה ביו"ט. וא"כ בדבריו עדיין צריך להשכיל, איך יכול להיות שבלעדי הגזירה יצא ידי חובת חגיגה בעוד שאין מעשי הקרבן דומים.

והיה מקום לבאר, שלה"ר"א של הגמ', היה מועיל לצאת ידי חובת חגיגה אף בבהמת מעשר, כיון שאמרו בגמ' בזבחים (ל"ה:) כל הניתנים במתן ד' שנתנו במתן א' כיפר. וזה נקטו תוס' (פסחים מ"ו:) מדוע הגמ' צריכה ילפתא שקרבן תמיד לא בא מבהמת מעשר או בכור, הרי צורת עבודתם אינה שווה. וע"ז אמרו תוס', שבדיעבד מועיל ע"פ הגמ' הנ"ל בזבחים. בחידושי הגר"ח על הש"ס (אות כ"ו) הביא את דברי הרמב"ם, שיוצאים ידי חובת חגיגה בבהמת מעשר והביא את השג' הראב"ד, שקיי"ל כרבי יוחנן שאפשר לטפול רק מעות ולא בהמה, א"כ כלל לא משכת לה שיצא יד"ח חגיגה במעשר בהמה. כיון שאין לך דבר שבחובה אלא בבא מן החולין, ושייך שיטפול לחגיגה אך ורק במעשר שני.

מחדש הגר"ח, ששיטת הרמב"ם ש"שם מעשר שני" אינו ראוי לחגיגה. לכן באמת לא שייך לטפול כי אם מעות ולא בהמה. אולם "שם מעשר בהמה" ראוי לצאת בו ידי חגיגה, כיון שבחגיגה יוצאים ידי חובה בכל הקרבנות כולם. א"כ נמצא שתחילת הקדשו והפרישתה של הבהמה, כאשר חלה עליה קדושת "מעשר בהמה" גם חלה עליה "שם חגיגה" שראוי לצאת בו. א"כ לולא דברי הגמ' שיש חשש ביו"ט שמא יעשר ויבא לידי צביעת העשירי, היה ראוי לשם חגיגה, כיון ששם מעשר שייך בו אף שם חגיגה.

מה שייך יו"ט שני לעניין שלמי חגיגה?

מבואר בדברי ר"ל, מי שהפריש 10 בהמות והקריב רק 5, חוזר ומקריב ביום טוב שני. וצריך להשכיל, מה שייך יו"ט שני, מדובר בארץ ישראל בזמן בית המקדש. איזה יו"ט שני יכול להיות. לכאור' היה צריך לומר ביום השני. וכך יתבאר לכאור' לפי דעת רש"י (ד"ה חוזר ומקריב) שר"ל בא לומר שאינו עובר על כל תוספי. ובא לומר, שהיום השני הוא תשלום לחג הראשון. א"כ מבואר, שמדובר על יום השני של חג, ולא יום טוב. וכך הביא המאירי שהכוונה לחול המועד ולא ליום טוב אחרון.

אולם הביא המאירי, וכן הביאו תוס' בשם הר"ח, שכוונת ר"ל, היות והפריש את הבהמות לצורך קרבן חגיגה, יכול להקריב אותם ביום טוב אחרון. ואין זה מוגדר בכלל ההלכה ש"אין מקריבים נדרים ונדבות ביו"ט", שהרי מעיקרא מיועדים הם לצורך קרבן חגיגה. לפי ביאור זה, בודאי שיש הבנה ללשון הגמ', חוזר ומקריב ביו"ט שני. המאירי עצמו בריש דבריו, לומד בהבנת הסוגיא, לפי מסקנת הגמ', שבלא פירוש, או שסתם לא הקריבו, אין חייב להביא ולהקריב. אולם אף אם יביא לא יעבור על כל תוספי, שלומדים את דיני קרבן חגיגה מדיני עולת ראייה, ור"ל אמר שבכל פעם שבא מקריב, ה"ה לגבי חגיגה.

סיכום הדף

נושא היום: חגיגה בדרך של טפלה. איש כמתנת ידו.

לבי"ה, חגיגה באה אף מן המעשר אע"פ שיש חיוב להביאה. מבאר עולא, שהביאה בדרך של טפלה. כלומר, צירף חולין ומעשר ביחד. לשיטת חזקיה, הביא ב' בהמות, אחת של מעשר ואחת של חולין ויוצא ידי חובה של חולין ונטפל אליה אף בהמת מעשר. ושיטתו נלמדת מהברייתא, שמבואר שלדעת ב"ש, שלמי חגיגה יכול להביא רק מחולין. ושלמי שמחה, מביא אפילו מן המעשר. ולבי"ה, יכול להביא שלמי חגיגה אף בצורה של טפלה. כלומר ע"י ב' בהמות, אחת של חולין ואחת של מעשר. (ונקרא בלשון הברייתא "אכילה ראשונה). ולריו"ח, טופל את הכסף. כלומר, רוכש בכסף שחלקו חולין וחלקו מעשר, בהמה לשם חגיגה. ושיטתו נלמדת מהברייתא, שנאמר בפסוק "מסת נדבת ידך אשר נתת כאשר יברכך ד' אלוקיך", "מסת" פירושו שמביא מחולין כמו "מס על הארץ", ו"כאשר יברכך", שיכול לערב בזה אף ממעות מעשר. בברייתא שהביאה הגמ' ראייה לחזקיה מבואר, שבשאר ימי הפסח יכול להביא שלמי שמחה מבהמת מעשר בהמה. ומבואר, שביו"ט לבי"ה, יכול לטפול בהמת מעשר שני ולא מעשר בהמה, משום שחששו שמא יעשר את בהמותיו ביו"ט, וא"א לצבוע באדום את העשירי הקדוש.

למדנו, ששלמי שמחה יכולים ישראל לצאת בכל דבר שיש בו אכילה. וכן הכהנים יוצאים בכל דבר שיש בו אכילה ששייכת להם, כחטאות אשמות וכו'. אולם, לא בעופות ובמנחות. וטעם הדבר, כיון שכתוב "ושמחת בחגיך", וממעטים דברים שאין ראויים להקריב בהם קרבן חגיגה. ולרב אשי, אלו דברים שאין בהם שמחה. ולומד מהמילה "בחגך", שאין נושאים נשים במועד. ושמחת "בחגך" ולא באשתך.

מי שיש לו בני בית רבים האוכלים, ומעט נכסים, דינו, שירבה בשלמים לצורך אכילה. וימעט בעולות. הריבוי, אומר רב חסדא, יכול להיות ע"י טפלה כמבואר לעיל. ודעת רב ששת, ע"י טפילת מעות לריו"ח או טפילת בהמות לחזקיה. שהרי נפסק לדעת בי"ה, שאכילה ראשונה מן החולין, ויכול להתפרש בין על בהמה ראשונה, בין על דמי אכילה ראשונה, שיהיה בה נטפל מן החולין ומן המעשר. מי שיש לו נכסים מרובים, ומעט בני בית שאוכלים, יביא הרבה עולות, ומעט שלמים. מי שמעטים בני ביתו ומעטים נכסיו, ע"ז אמרו את השיעור הנמוך, מעה ושתי מעות. מי שבני ביתו מרובים, ויש לו הרבה נכסים, ירבה בעולות ובשלמים. ועל זה נאמר "איש כמתנת ידו כברכת ד' אלוקיך אשר נתן לך".

אמר עולא בשם ר"ל, אם הפריש 10 בהמות, וביו"ט הראשון הקריב 5, יכול להקריב ביו"ט ב' את הנותרים. לדעת ריו"ח, לא מקריב את הנותרים. לדעת רבי אבא, אין מחלוקת, אם הפריש "סתם", לא חוזר ומקריב כיון שיש חשש של כל תוספי. שהרי היום השני הוא רק השלמה ולא חיוב חדש, והוא כבר הקריב ביום הא'. ואם ביאר שדעתו להקריב את כולם ביום א', יכול לחזור ולהקריב. ולמסקנת הגמ', אם מדובר שלא הקריב היות ולא היה שהות, בודאי מוגדר כהשלמה ליום א', ומקריב. אם הייתה שהות ביום, ויש אנשים שאכלו, ומשום מה לא הקריבו, בהכרח דעתו הייתה להשאיר ליום השני, ולא מקריב מחמת כל תוספי.